

HÜKÜMLÜLERİN HABERLEŞME HÜRRIYETİNE ANAYASA MAHKEMESİNİN YAKLAŞIMI

*(The Turkish Constitution Court's Approach To Freedom Of Communication
Of Prisoners)*

Burak GÜNGÖR¹

ÖZ

Haberleşme hürriyeti, Anayasa'nın 22. maddesinde teminat altına alınan temel hak ve özgürlüklerden birisidir. Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin dış dünya ile bağlantılarını sağlayan araçların başında mektup, faks ve telefonla iletişim gelmektedir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası doğrultusunda ceza infaz kurumlarını, istisnai nitelikteki kamu kurum ve kuruluşu olarak kabul etmektedir. Yani ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin haberleşme hürriyeti Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında istenen hâkim kararı aranmaksızın ilgili mevzuat çerçevesinde sınırlandırılabilir. Öte yandan haberleşme hürriyeti kapsamında devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Yapılan bireysel başvuruların niteliğine bakıldığında daha çok negatif yükümlülüklerinin ihlal edildiğinden şikâyet edildiği görülmektedir. Söz konusu şikâyetlere ilişkin başvurularda, demokratik toplum düzeninde gereklilik ve ölçülülük ilkesi yönünden yapılan değerlendirmelerde, müdahalede kullanılan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığına bakılmaktadır. Dolayısıyla bu değerlendirme yapılırken daha çok Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlıkları ile İnfaz Hâkimliklerinin gerekçeleri dikkate alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hükümlülerin Haberleşme Hürriyeti, Ceza İnfaz Kurumu, Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru

ABSTRACT

Freedom of communication is one of the fundamental rights guaranteed under Article 22 of the Turkish Constitution. Correspondence,

1 Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

fax and telephone communication are the main facilities which provides connecting with the outside world for prisoners in penal institutions. However, according to Article 22 paragraph 3, penal institutions are considered especial places with respect to the restriction procedures of communication rights. That is to say, communication rights of prisoners can be restricted by law regardless 'obtain a decision of the judge' principle which enshrined under Article 22 paragraph 2 of Turkish Constitution. Nevertheless, state has to meet its positive and negative obligations to secure freedom of communication. In this context, considering the subjects of the individual applications to Turkish Constitutional Court, complains are mostly related to violation of negative obligations. In such applications, regarding analyses of the principles of 'necessary in democratic society' and 'proportionality', it is examined whether reasons of interferences are relevant and sufficient. Therefore, mostly justifications of Penal Institution Disciplinary Committee and Judge of Execution are taken into consideration during this assessment.

Keywords: Right To Communicate Of Prisoners, Penal Institution, Constitutional Court, Individual Application.

GİRİŞ

Haberleşme hürriyeti, hak öznesinin dilediği kimselerle dilediği biçimde haberleşmesinin engellenmemesi ve bu haberleşmenin ilgililerin izni ve onayı olmadıkça üçüncü kişilerin algı ve müdahalesinden korunmasını ifade eder.²

Özel hayatın gizliliği ve korunması üst başlığı altında 22. madde ile haberleşme hürriyetinin korunacağı "*Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.*" hükümleriyle düzenlenmiştir. Anayasanın 22. maddesinin ikinci fıkrasında ise hakkın mutlak olmayıp birtakım şartların varlığı halinde sınırlandırılabilirliği belirtilmiştir. Buna göre "*Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.*" şeklinde

2 KABOĞLU İbrahim Ö., *Özgürlükler Hukuku*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002, s.297.

düzenlenmiştir. Son fıkrada ise “İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.” ifadesi yer almaktadır.

Bu kapsamda Anayasa’nın 22. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde (AİHS) öngörülen sınırlama nedenlerine paralel bir düzenleme getirerek haberleşme özgürlüğünü güvence altına almaktadır.³

Haberleşmenin gizliliği kavramının ne olduğuna, bu gizliliğin kapsamına ve sınırlarına ilişkin olarak ise soyut hükümlerin yer alması dolayısıyla Anayasanın ilgili hükümlerinde ve madde gerekçelerinde herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir⁴. Bu sebeple haberleşme kavramının ne olduğu ve kapsamında nelerin bulunduğu ilişkin yardımcı olacak makamlar, verdikleri kararlarla somut olayları değerlendiren AYM kararları olacaktır⁵. Bireysel başvuru kapsamında verilecek kararlar bu amaç için daha elverişli hale gelmiştir.

Bilindiği üzere ceza infaz kurumu (cezaevi) yetkilileri, mektup gönderme ve almanın cezaevinde bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile en önemli bağlantısı olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmeleri hususunda mahpuslara destek ve yardım sağlamaktadırlar.⁶ Bunun yanı sıra, dış

3 SEVÜK Handan Yokuş, “Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2007, Ş.69, s.99.

4 HAFIZOĞULLARI Zeki, ÖZEN Muharrem, “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar”, *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2009, Yıl:67, Sa.4, s.9-10.

5 KARADENİZ Ramazan Onur, “Türk Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarında Tutuklu ve Hükümlülerin Haberleşmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2016, C.20, S.1, s.428.

6 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararlarında hükümlü ve tutukluların dış dünya ile ilişkilerine dair kısmı şu şekildedir:

“Dış Dünya ile İlişki

24.1. Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24.2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretlere kısıtlamalar konabilir ve izlenebilir. Ancak adli bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dahil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgari bir iletişime izin verilmelidir.

24.3. Ulusal hukuk, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir,

24.4. Ziyaretler için yapılan düzenlemeler, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmalıdır.

24.5. Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdır.”

dünya ile bağlantılarının sağlanması için tutuklu ve hükümlülerin telefonla haberleşme hakları da bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesine (AYM) bireysel başvuru sisteminin ülkemizdeki serüveni⁷ henüz çok yeni olmasına rağmen, bu konuda azımsanmayacak sayıda başvuru yapılmış ve başvuruların bir kısmı esas bakımından incelenerek ihlalle sonuçlanmıştır. Diğer taraftan hükümlülerin haberleşmesine ilişkin Kanun hükümleri, bireysel başvuruların alındığı tarihten itibaren yaklaşık bir yıl sonra norm denetiminin inceleme konusu olabilmektedir.

Bireysel başvuru, yalnızca bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması amacı gütmemektedir. Bu kapsamda sistemin işlevlerinden birisi de anayasa hukukunun gelişmesine katkı sunmaktır. Bu yönüyle bireysel başvurunun objektif amacını göstermek için hazırlanan bu çalışmada AYM'nin hükümlülerinin haberleşme hürriyetine yaklaşımı irdelenecektir.

Esas bakımından incelenen ve ihlal kararı verilen dosyaların içeriğine bakıldığında, uyuşmazlığın daha çok ilgili ve yeterli bir şekilde gerekçelendirilmemesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda özellikle ceza infaz kurumlarındaki disiplin kurulu başkanlıkları ve infaz hâkimliklerinin gerekçesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte, incelemenin cezaevi tarafından yapılamayacağı hususlar mevzuatta müşahhas olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla ilk önce mevzuat hükümlerinden bahsetmek gerekecektir. Daha sonra da Anayasa Mahkemesinin içtihatlarından bahsedilerek haberleşme hürriyeti kapsamındaki incelemenin temel önemli noktaları ile sorunlu alanlarına değinilecektir. Ayrıca şunu belirtmek gerekir ki AYM, bu makalenin kaleme alındığı tarihe kadar 20/7/2016 tarihinde ilan edilen Olağanüstü Hâl (OHAL) kapsamında haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetler hakkında henüz bir karar vermemiştir^{8 9}.

7 Başvurular, 23/9/2012 tarihinden itibaren alınmaya başlanmıştır.

8 Bununla birlikte 10/10/2016 tarihli Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün yazısıyla infaz kurumunda bulunan tüm hükümlü ve tutukluların resmi makamlara veya savunması için avukatına verdiği kapalı zarf içerisindeki mektup ve faks hariç diğer tüm mektup, faks ve dilekçelerin taranarak suretiyle Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine (UYAP) kaydedilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu kapsamda tarama faaliyetinin şikâyet edilmesi ile ilgili ilgili yapılan bir başvuru İkinci Bölüm tarafından 24/5/2018 tarihinde karara bağlanmıştır. Ancak henüz yayımlanmamıştır. İlgili. B. No: 2017/24776.

9 Haberleşme hürriyeti kapsamında, OHAL döneminde yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğu 676 sayılı OHAL döneminde çıkarılan kanun hükmünde kararname ile değişik 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin uygulamasına ilişkindir. Söz konusu kanun hükmünde kararname 7070 sayılı Kanun ile aynen kabul edilmiştir.

Diğer taraftan cezaevine sokulmak istenen dergi, kitap, gazete gibi materyaller ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda anılan hususlara değinilmeyecektir.

I. HÜKÜMLÜLERİN HABERLEŞMELERİNE İLİŞKİN MEVZUAT

A. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde çeşitli kanunlarda temel değişiklikler yapılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'deki ceza hukukunun kod kanunu olarak kabul edilen Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu yeniden ele alınmıştır. Bunun dolaylı sonucu olarak Türk Ceza Kanunu'nun getirdiği yenilikleri uyumlaştırma ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvenceleri sağlama adına 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİK/Kanun) ihdas edilmiş ve 1/6/2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi "*hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilecektir*" demektir. Dolayısıyla cezaevi hayatının bizatihi kısıtlı ve sınırlı bir hayat olması, burada tutulanların haberleşme hak ve özgürlüğüne müdahaleyi meşru kılmamaktadır.¹⁰ Toplumaya yeniden kazandırılma sürecinde hükümlülerin dış dünya ile iletişimlerini sağlayabilmesi ve haberleşme hakkından yararlanabilmesi ise ayrı bir önem arz etmektedir.¹¹

Kanun'un 68. maddesi¹² hükümlülerin mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Buna

10 GÖLCÜKLÜ Feyyaz - GÖZÜBÜYÜK Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2002, s.350.

11 SEVÜK Handan Yokuş, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu Ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi", *AÜEHF Dergisi*, Erzurum, 2003, C.VII, S.3-4, s.336.

12 (1) Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir."

göre hükümlülerin mezkûr maddede öngörülen kısıtlamalar dışında mektup alma ve gönderme hakları bulunmaktadır. Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası, esas olarak bireysel başvuruların konusunu oluşturmaktadır. Buna göre ilgili fıkra da sayılan sebeplerden birisinin varlığının tespit edilmesi durumunda mektubun gönderilmesi engellenecek veya hükümlüye gönderilen mektup verilmeyecektir. Ancak buradaki denetimin nasıl yapılacağı 5275 sayılı Kanun'un 121. maddesi uyarınca 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzükte (Tüzük) detaylı olarak belirtildiği için asıl olarak Tüzük'e¹³ bakılması gerekir. Mektup ve faksların denetimi kural olarak ilk başta mektup okuma komisyonu tarafından yapılır. Mektup okuma komisyonu oluşturulmasına gerek görülmeyen, tutulan kişilerin az olduğu cezaevlerinde bu denetim ilgili kurum müdürü tarafından, kurum müdürü bulunmayan yerlerde ise en üst amir kimse o kişi tarafından yapılır. Mektup okuma komisyonunun görüşü, Disiplin Kurulu açısından bağlayıcı değildir.

İnceleme yapılırken öncelikle ilgili mektubun kime yollanmak istendiğinin araştırılması gerektiği açıktır. Nitekim Kanun'un 68. maddesinin son fıkrasında denetime tabi olmayan mektupların nitelikleri belirtilmiştir. Buna göre resmi makamlara yollanmak istenen mektubun içeriğinin denetime tabi olmadığı düzenlenmiştir. Ancak, gönderilmek istenen mektubun fiziken incelenmesine engel değildir.¹⁴ Diğer taraftan hükümlünün avukatına göndermek istediği mektubun içeriğinin savunmaya ilişkin olduğu düşünülmüyorsa diğer adı mektuplar gibi denetime tabidir. İstisnanın istisnası olarak kabul edilebilecek bu konuda incelemeyi yapacak mercii, mektup okuma komisyonu ve nihayetinde Disiplin Kurulu Başkanlığıdır. Ancak kural olarak avukata gönderilen bir mektubun savunmaya ilişkin olduğu varsayılır. Bu durumda denetim yapılamayacaktır.

Diğer taraftan Kanun'un 116. maddesinde tutukluların yükümlülükleri belirtilmekte, birinci fıkrasında¹⁵ CGTİK'nın hangi

13 6.4.2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 91., 122., 123. ve 124. maddelerinde mektupların gönderilmesine ve alınmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

14 Fiziki incelemenin hükümlünün huzurunda yapılması olası tartışmalarının önüne geçebilir.

15 "Bu Kanunun; yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi, kuruma alınma ve kayıt işlemleri, hükümlüler ile yakınları ve ilgililerin bilgilendirilmesi, cezayı çekme, güvenlik ve iyileştirme programına ve sağlığın

maddelerinin uygun olduğu ölçüde tutuklular hakkında uygulanacağı gösterilmektedir. Hükümlülerin haberleşmesine imkân tanıyan düzenlemelerin Kanun'un 66 ile 68. maddelerinde olduğu göz önüne alındığında kural olarak tutuklular hakkında da bu Kanun'un amir hükümleri uygulanmalıdır. Nitekim ilgili hükümlerin, tutuklular hakkında uygulanmasında kural olarak bir mani bulunmamaktadır.

Bununla birlikte Kanun'un 114. maddesinin üçüncü fıkrasında; tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından, kovuşturma evresinde ise hâkim veya mahkemesince kısıtlanabileceğini belirtmek gerekir.¹⁶

B. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük

Tüzük'ün 42. maddesinin (e) bendinde¹⁷ mektupların ilgisine verilip verilmemesine ilişkin kararın Disiplin Kurulu Başkanlıkları tarafından verileceği düzenlenmiştir.

korunması kurallarına uyma, bina ve eşyaların korunması, kapıların açılmaması ve temasın önlenmesi, oda ve eklentilerinde bulundurulabilecek kişisel eşyalar, arama, disiplin cezalarının niteliği ve uygulanma koşulları, kınama, bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma, ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, hücreye koyma, çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri ve cezaları, disiplin soruşturması, disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması, yönetim tarafından alınabilecek tedbirler, zorlayıcı araçların kullanılması, ödüllendirme, şikâyet ve itiraz, nakiller, disiplin nedeniyle nakil, zorunlu nedenlerle nakil, hastalık nedeniyle nakil, nakillerde alınacak tedbirler, avukat ve noterle görüşme hakkı, kültür ve sanat etkinliklerine katılma, ifade özgürlüğü, kütüphaneden yararlanma, süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı, telefonla haberleşme hakkı, radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı, mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı, bu Kanunda sayılan günlerde dışarıdan gönderilen hediye kabul etme hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, muayene ve tedavi istekleri, hükümlülerin beslenmesi, iyileştirme programlarının belirlenmesi, hükümlülerin sayısı ve uygulanacak güvenlik tedbirleri, eğitim programları, öğretimden yararlanma, muayene ve tedavileri, sağlık denetimi, hastaneye sevk, infazı engelleyecek hastalık hâli, kendilerine verilen yiyecek ve içecekleri reddetmeleri, ziyaret, yabancı hükümlüleri ziyaret, ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslar, beden eğitimi, kütüphane ve kurslardan yararlanma konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir.”

16 Son zamanlarda terör örgütü üyesi olduğu şüphesiyle tutuklu bulunanların mektuplaşmalarına sınırlama getirildiği çeşitli basın kuruluşlarında yer almıştır.

Bu kapsamda yapılan haberler için bkz. <https://www.memurlar.net/haber/618599/feto-culer-ohal-de-mektup-gonderemeyecek.html>, <http://www.milliyet.com.tr/silivri-den-mektup-gondermek-gundem-2328887/> (Erişim Tarihi: 27/12/2017).

17 “(1) Disiplin kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir;

...

e) Hükümlülere gelen veya hükümlüler tarafından gönderilen mektup, telgraf ve faks iletilerinden mektup okuma komisyonu tarafından sakıncalı olduğu değerlendirilenlerin, ilgililerine verilip verilmemesine karar vermek,”

Bireysel başvuru konusu olan bir olayda mektup denetiminin Disiplin Kurulu Başkanlığı yerine Eğitim Kurulunca yapılmış olmasına ilişkin hususun kanun yolunda gözetilmesi gereken bir mesele¹⁸ olduğu sonucuna varılmış ve müdahalenin kanuniliği noktasında herhangi bir sıkıntı görülmemiştir.¹⁹

Hükümlülerin telefonla görüşme hakkı Tüzük'ün 88. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiş, telefonla görüşmenin hangi durumlarda engellenebileceği belirtilmiştir. Genellikle cezaevlerinde hükümlülerin telefonla haberleşmesi, kurumun kendi düzenine göre ve hükümlülerin istek saatleri göze önüne alınarak düzenlenmeye çalışılmaktadır.

Tüzük'ün 91. maddesinin (4) numaralı fıkrasında,²⁰ yukarıda anlatılanlara ek olarak belli suçlardan mahkûm olan hükümlülerin savunma amacıyla avukatlarına gönderdikleri belgelerin denetlenmesine ilişkin usul anlatılmıştır.

Tüzük'ün 122. maddesinde²¹ işlemleri yapacak mektup okuma komisyonunun kimlerden teşekkül ettiği, denetlenmesi yasak

18 Adil yargılanma hakkının konusuna giren ve kanun yoluna ilişkin olduğu düşünülen şikâyetler hakkında içtihat şu şekilde belirlenmiştir:

“ ...

Bu kapsamda, bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyumsuzluğa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasada yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ya da açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz. (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No. 2012/1027, 12/2/2013, § 26).”

19 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Veysel Kaplan (3), Başvuru No: 2013/2727, 9/3/2016, para. 39. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 27.8.2017).

20 “(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir. Ancak, hükümlünün savunması için avukatına gönderilen mektup, faks veya telgraflar 84 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendinde belirtilen hâllerin gerçekleşmesi hâlinde, bu gönderiler hakkında da 84 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendinde belirtilen esas ve usuller uygulanır.”

21 “(1) 91 inci maddeye göre mektup alma ve gönderme hakkı kapsamında hükümlüler tarafından yazılan mektup, faks ve telgraflar, zarfı kapatılmaksızın bu işle görevlendirilen ikinci müdür başkanlığında, idare memuru ve yüksek okul mezunu iki infaz ve koruma memuru tarafından oluşturulan mektup okuma komisyonuna iletilmek üzere güvenlik ve gözetim servisi personeline verilir. Yapılan incelemeden sonra gönderilmesinde sakınca görülmeyen mektuplar üzerine “görüldü” kaşesi vurulur, zarf içerisine konularak kapatılır ve postaneye teslim edilir.

(2) Resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilenler hakkında 91 inci maddenin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır.

(3) Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektup, faks ve telgraflar zarfları ile birlikte verilir.”

olan mektuplar hakkında yapılacak işlemler ile sakıncalı olarak değerlendirilmeyen mektuplar hakkında hangi işlemlerin yapılacağı düzenlenmiştir.

Tüzük'ün 123. maddesinde²² ise esas olarak mektubun kısmen veya tamamen sakıncalı olması durumunda yapılacak işlemler belirtilmektedir. Ayrıca aynı maddede Anayasa'nın 40. maddesinin amir hükmü kapsamında şikâyet ve itiraz edilebilecek mercilerin neler olduğu belirtildikten sonra sakıncalı görülen mektupların saklanması gerekliliği ifade edilmektedir.

II. ANAYASA MAHKESİNİN YAKLAŞIMI

A. İptal Davaları ve İtiraz Başvuruları Kapsamında

Bilindiği üzere AYM'nin temel görevlerinden birisi ve belki en önemlisi; kanunların, kanun hükmünde kararname ve Meclis İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırı olup olmadığını denetlemektir.^{23 24}

CGTİK'ya ilişkin olarak AYM' ye itiraz yoluyla anılan Kanun'un çeşitli hükümlerinin iptal edilmesi için farklı tarihlerde başvurular yapılmıştır. Bu başvurulardan birisi de Kanun'un 68. maddesinin iptali için itiraz yoluyla AYM önüne gelen Çankırı İnfaz Hâkimliğinin

22 "(1)Mektup okuma komisyonunca, mahalline gönderilmesi veya hükümlüye verilmesi sakıncalı görülen mektuplar, en geç yirmi dört saat içinde disiplin kuruluna verilir. Mektubun disiplin kurulu tarafından kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi hâlinde, mektup aslı çizilmeden veya yok edilmeden şikâyet ve itiraz süresinin sonuna kadar muhafaza edilir. Mektubun kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde, aslı idarede tutularak fotokopisinde sakıncalı görülen kısımlar okunmayacak şekilde çizilerek disiplin kurulu kararı ile birlikte ilgisine tebliğ edilir. Mektubun tamamının sakıncalı görülmesi hâlinde, sadece disiplin kurulu kararı tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren infaz hâkimliğine başvuru için gereken süre beklenir. Bu süre içinde infaz hâkimliğine başvurulmamış ise, disiplin kurulu kararı yerine getirilir. İnfaz hâkimliğine başvurulmuş ise, infaz hâkimliği kararının tebliğinden itibaren itiraz süresi beklenir. İnfaz hâkimliği kararına itiraz edilmemiş ise bu karara göre, itiraz edilmiş ise mahkemenin kararına göre işlem yapılır.

(2) Hükümlüye yapılacak tebligatta, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde infaz hâkimliğine şikâyet hakkının kullanılması veya infaz hâkimliği kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde ağır ceza mahkemesine itiraz edilmemesi hâlinde, disiplin kurulu kararının kesinleşerek mektubun sakıncalı görülen kısımlarının okunmayacak şekilde çizilerek verileceği veya tamamı sakıncalı görülen mektubun verilmeyeceği bildirilir.

(3) Kısmen veya tamamen sakıncalı görülen mektuplar, iç hukuk veya uluslararası hukuk yollarına başvuru yapılması durumunda kullanılmak üzere idarece saklanır."

23 Bkz. Anayasa madde 148/1.

24 21.1.2017 tarihli ve 6771 sayılı Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun'un 18. maddesine göre birlikte yapılan TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimler sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte yürürlüğe girecek değişiklik ile Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün şekil ve esas bakımından Anayasaya uygunluğunu denetleyecektir.

istemidir. Ancak uygulanacak norm kapsamında esas bakımından sadece 68. maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları noktasında değerlendirme yapılmıştır. Çankırı İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararı kapsamında mektupların alıkonulmasının Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasını ihlal ettiğini, bu yüzden alıkoymada hâkim kararı aranması gerektiğini belirterek düzenlemenin iptalini istemiştir.

Konuyu inceleyen AYM ise 26/12/2013 tarihli²⁵ kararı ile cezaevinin Anayasanın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnai bir kamu kurumu niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Disiplin Kurulu kararlarının yargı denetimine açık olması nedeniyle öngörülen düzenlemenin kişilere bir güvence getirdiği görülmüştür. Kuralın Anayasaya uygunluğunun denetimi, hükümlünün haberleşme hürriyeti ile kamu yararı ve sınırlama amacı arasındaki dengenin değerlendirilmesi suretiyle yapılmıştır. Bu kapsamda iptal istemi oy birliğiyle reddedilmiştir.

B. Bireysel Başvuru Hakkı Kapsamında

1. Anayasa Mahkemesinin Başvuruları İnceleme Yöntemi

Hükümlüler, bireysel başvurularını -22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 462. maddesindeki²⁶ düzenlemenin aksinesulh hukuk mahkemesinin izni ve vasileri aracılığı ile yapmak zorunda değildir. Ancak, vekili olmayan hükümlülerin bizzat kendisinin bireysel başvuru yapması halinde bunu bağlı oldukları cezaevi aracılığıyla yapmaları gerekmektedir. Zira posta yolu ile gönderilen başvurular, AYM tarafından bireysel başvuru olarak kabul edilmemekte ve kayıt altına alınmamaktadır.

AYM'ye yapılan bireysel başvurular ilk önce "filtraj" denilen birimde hak grubuna göre görevlendirilmiş raportör ve raportör yardımcıları tarafından incelemeye alınır. Burada usule ilişkin eksiklikler varsa tamamlattırılır. Usul incelemesinden sonra kabul edilebilirlik kriterleri²⁷ yönünden incelemeye tabi tutulurlar. Kabul edilebilirlik incelemesi

25 Anayasa Mahkemesi'nin 26/12/2013 tarihli ve E.2013/54, K.2013/161 sayılı Genel Kurul Kararı. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 25.7.2017).

26 "Aşağıdaki hâllerde vesayet makamının izni gereklidir:

...

8. Acele hâllerde vasinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere, dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato yapılması,

..."

27 Kabul edilebilirlik kriterleri için bkz. KOÇ Muharrem İlhan - KAPLAN Recep (Editörler), **Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2017.

yapılırken başvuru konusunun ilişkin dosya, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ilişkilendirilir. İnfaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi nezdindeki hukuki süreç bu şekilde gözlemlenebilir.

Başvurucunun yazdığı yahut başvurucuya gönderilen mektuplar UYAP'ta taranmadığı için çoğu zaman mektubun aslı yahut suretleri ilgili cezaevinden elektronik ortamda müzekkere ile talep edilir. Bu şekilde şikâyet konusu mektubun incelemesi yapılır. Mektubun engellenmesi ile ilgili olaylarda haberleşme hürriyeti yönünden esas incelemesi yapılmasını gerektiren bir durum oluşmuşsa ve kabul edilebilirlik yönünden bir sorun görülüyor ise başvurunun incelenmek üzere Bölüme sevk edilmesine ilişkin karar alınır. İki üyenin imzası -komisyon kararı- ile başvuru Bölüme sevk edilebilir.

Bölüm aşamasında, dosyanın esas yönünden incelenmesi gerektiği konusunda bir kanaatin oluşması durumunda, ilgili başvuru hakkında görüş alınabilmesi için dosyanın bir örneği Adalet Bakanlığına gönderilir. Adalet Bakanlığının -varsa- dosya hakkındaki görüşü başvurucuya tebliğ edilir. Başvurucu on beş gün içinde görüşlere ilişkin cevap verebilir.²⁸

Dosyanın tekemmül etmesinden sonra ilgili hak grubunda çalışan bölüm raportörü veya raportör yardımcısı tarafından karar taslağı hazırlanır, incelemeler sonrasında ve heyet önünde yapılan müzakere sonucunda başvuru hakkında nihai karar verilir.

Haberleşme hürriyeti yönünden yapılan başvurularda, devletin negatif yükümlülüklerle ilişkin sorumluluğunu yerine getirmediğinden şikâyet ediliyorsa öncelikle hakkın korunması kapsamına giren bir şikâyet olup olmadığına bakılır. Sonra bir müdahalenin varlığının olup olmadığı sorgulanır. Daha sonra sırasıyla müdahalenin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeni için gerekliliği ve ölçülülüğü test edilir. AYM, “*demokratik toplum düzeninde gereklilik ve ölçülülük*” testinde, kural olarak kullanılan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığına dikkat etmektedir.²⁹

²⁸ Bkz. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesi.

²⁹ Ancak istisnai olarak kimi durumlarda; mektubun içeriğini dikkate alarak, sakıncalı olduğu kanaatini taşıdığı mektuplarda gerekçeyi adeta kendisi oluşturmakta ve kabul edilemezlik kararı vermektedir. Bu durum Anayasa Mahkemesi'nin rolüne uygun düşmemekle beraber idari ve yargısal mercilerin ihmal ettiği hususları giderme yöntemi olarak da görülebilir. Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Eren Yıldız, Başvuru No: 2013/759, 7/7/2015; Murat Türk, Başvuru No: 2013/9133, 24/3/2016. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 19.8.2017).

Murat Türk kararının ilgili kısmı (§ 44) şu şekildedir:

“Bu manada başvuruya konu mektubun içeriği dikkate alındığında cezaevi idaresinin mektubun alıkonulmasına ilişkin gerekçeleri herhangi bir mahkeme kararında olması

Başvuru konusu şikâyetler, devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğine ilişkin ise hakkın korunması noktasında devletin yeterli incelemeyi yapıp yapmadığı ve tarafların menfaatleri arasındaki adil bir dengenin korunup korunmadığına bakılmaktadır.

Haberleşme hürriyeti yönünden Bölüm aşamasında verilebilecek nihai kararın türleri şunlardır; kabul edilemezlik kararı, bir hakkın ihlal edilmediğine yahut bir hakkın ihlal edildiğine ilişkin karar. İnceleme sonunda ihlal kararının verilmesi durumunda somut olayın şartları dikkate alınarak 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesi kapsamında öncelikli olarak yeniden yargılama kararı verilmesi gerekir. Yeniden yargılama kararı verilmesinin bir anlamı ya da somut faydası bulunmayan başvurularda ise başvuruçunun talebinin bulunması şartıyla manevi tazminat kararı verilebilmektedir.

2. AYM'nin Konuya İlişkin İçtihatlarının Değerlendirilmesi

a. Mektup veya Faks Yoluyla Yapılan İletişimin Engellenmesi Durumu

aa. Avukata Gönderilmek İstenen Mektuplar

5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (4) numaralı fıkrası,³⁰ hükümlülerin avukatları ile ilişkisi hususunda özel bir hassasiyet göstermiştir. Nitekim daha önce bahsedildiği üzere hükümlünün savunması için avukatına göndermek istediği belgelerin incelemeye tabi tutulamayacağı kabul edilmektedir.³¹ Ana kural bu olmakla beraber Tüzük'nün 84. mad-

gereken gerekçe kadar detaylı olmayabilir. Nitekim cezaevlerinden gönderilmek istenen mektupların sayıca fazla olması, mektupları okuyup değerlendirme imkânının zaman yönünden kısıtlılığı gibi hususlar dikkate alındığında kanuna aykırı olduğu bariz olan mektuplar hakkında detaylı bir gerekçe sunulmaması tek başına ilgili gerekçenin yeterli olmadığı sonucuna ulaştırmayacaktır."

30 676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesi ile değişikliğe uğramadan önce 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesi şu şekildeydi:

"(4) Avukatların savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve müvekkilleri ile yaptıkları konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak, 5237 sayılı Kanununun 220 nci, İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatları ile ilişkisi; konusu suç teşkil eden fiilleri işlediğine, infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin avukatlarına verdiği veya avukatlarının bu kişilere verilen belgeler infaz hâkimince incelenebilir. İnfaz hâkimi belgenin kısmen suç tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer, 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edebilirler."

31 Bu kapsamda ayrıca bkz. 676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesi ile değişikliğe uğradıktan sonra 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesi.

desinin ikinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendiyle bu hususa bir istisna getirilmiştir. Bu kapsamda avukata gönderilmek istenen metnin incelenmesi için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerektiği kabul edilmiştir.

+ Öncelikle ilgilinin, 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesi ile ikinci kitap dördüncü kısım dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlü olması gerekir.

+ Bu haberleşme nedeniyle konusu suç teşkil eden fiillerin işlendiğine, infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık edildiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmiş olması gerekir.

Bu iki şartın gerçekleşme durumunda bu kişilerin avukatlarına verdiği veya avukatlarınca anılan bu kişilere verilen belgeler ancak infaz hâkimince incelenebilir. Bu kapsamda Tüzük'ün 84. maddesinde kamu görevlilerinin yetkileri düzenlenmiş olup sadece infaz hâkimi belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verebilir. Bu karara karşı ilgililer, 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı Ceza İnfaz Hâkimliği Kanunu'na göre itiraz edebilirler.

Konuya ilişkin önemli bir örnek teşkil edebilecek *Kemal Yiğit*³² kararında, başvurusunun avukatına göndermek istediği mektup cezaevi yetkililerince alıkonulmuştur. Hâlbuki başvuru, 5237 sayılı Kanun'un 302. maddesinden hükümlüdür. Bu durumda müdahale, ilk olarak infaz hâkimliği tarafından yapılabilir. Aksi düşünülmesi takdirde yasa da yer alan güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır ve hâkim güvencesiyle verilen bu ilk karar sayesinde muhtemel hak ihlallerinin önüne de geçilebilecektir. Belirtilen bu suçlardan mahkûm olanların göndermek istediği mektupların savunmaya ilişkin olmadığı ve Kanun'a mugayir bir durumu içerdiği tespit edilirse infaz hâkimlikleri bu hususu tatmin

Maddenin dördüncü fıkrasının mevcut hali şu şekildedir:

“(4) (Değişik: 3/10/2016-KHK-676/6 md.) Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttıkları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınmaz.”

Buna göre olağanüstü halde dahi yüz yüze yapılan görüşme sırasında transfere konu belgelere el konulamaması, dinlenilmemesi ve kayda alınmaması kural olarak devam ettiği kanaatindeyiz. Bununla birlikte 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220 nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkındaki istisnalar daha sonraki fıkralarda düzenlenmiştir.

32 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Kemal Yiğit, Başvuru No: 2013/1700, 20/1/2016, para. 50. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 8.7.2017).

edici şekilde -tıpkı cezaevi disiplin kurulları gibi- gerekçelendirmek zorundadır.³³

Diğer taraftan avukata gönderilen metnin savunmaya ilişkin olup olmadığı noktasında bir tereddüt bulunabilir. Bu durumda 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesi ile ikinci kitap dördüncü kısım dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatlarına göndermek istedikleri belgelerin incelenmesinin, savunmaya ilişkin olmadığı başvuru tarafından belirtilmedikçe infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Kemal Yiğit kararında müdahalenin kanuni dayanağı bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun haberleşme hürriyetine ilişkin şikâyetleri müdahalenin kanuniliği yönünden yerinde görülerek yeniden yargılama yapılmasına ve başvurucuya manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir.³⁴

Dolayısıyla Tüzük'ün 84. maddesinde belirtilen suçlardan hükümlü olanların avukatlarına göndermek istedikleri mektuplar hakkında ayrı bir prosedür bulunmaktadır. Bu kapsamda kalan hükümlülerin, avukatlarına gönderdikleri mektubun savunmaya ilişkin olmadığına, sakıncalı olduğuna ilişkin bir şüphe varsa bu husus tutanağa bağlanıp İnfaz Tüzüğü'nün 91. maddesinin son fıkrası ve 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesine göre infaz hâkimliğine yollanması gerekmektedir. Aksi takdirde disiplin kurulu başkanlığınca mektubun gönderilmemesine yönelik icrai bir karar alınması yetki aşımına girer. Bu, muhtemel hak ihlallerinin önüne geçilmesi amacıyla yapılmaktadır.

Diğer taraftan AYM, bir avukatın müvekkili olduğu hükümlüye göndermek istediği mektuplar yönünden yukarıdaki şekilde bir inceleme yapılmasına gerek olmadığı ve tıpkı adi mektuplarda olduğu gibi genel hükümlerin uygulanabileceği kanaatinde dir.³⁵

Sonuç olarak Tüzük'ün 84. maddesinde belirtilen suçlardan hükümlü olmayanların, savunmaya ilişkin olduğunu belirttikleri ve avukatlarına göndermek istedikleri mektupları alıkoymanın, 5275 sayılı Kanun

33 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Mehmet Reşit Arslan (3), Başvuru No: 2013/1770, 10/3/2016, para. 54. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 24.7.2017).

34 İhlal kararı sonrası daha sonraki süreçte söz konusu mektubun resmi tercümesi infaz hâkimliği tarafından yapılmış ve infaz hâkimliğinin kararıyla mektubun alıkonulmasına karar verilmiştir. Bu sayede ihlal sebebi ile tespit edilen sorunlu hususlar ortadan kalkmıştır.

35 Bu kapsamda yapılan bir başvuru için bkz. Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Cevdet Bayır (2), Başvuru No: 2014/11710, 22/11/2017, para. 35-48. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.12.2017).

kapsamında mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Bu kapsamda 5271 sayılı Kanun kapsamındaki hükümler saklıdır.

bb. Vasiye Gönderilmek İstenen Mektuplar

Vasi, vesayet altındaki kişinin kişiliğini, malvarlığını, menfaatlerini korumak ve onu hukuksal işlemlerde temsil etmekle görevli kişidir.³⁶ Haklarındaki kesinleşmiş hapis cezası bir yıl ve daha fazla olan hükümlülerin infazına başlandığı takdirde 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 407. maddesi gereğince vasi atanması gerekmektedir. Kısıtlı hâle gelen hükümlülerin vasi ile ilişkileri daha önemli hâle gelmektedir ve vasiye yollanmak istenen mektubun içeriğine bu nedenle daha hassas yaklaşılmalıdır. Dışarıda görülmesi gereken resmi bir işlemin detaylarıyla yapılması için gönderilen bir mektubun engellenmesi bu manada kabul edilebilir değildir.

Bir başvuruya konu olayda hükümlünün yazdığı mektupların Kanun'un 68. maddesi kapsamında gönderilmesine izin verilmemiştir. İncelenen mektupların içeriğinde hastanelere verilen numunelerin sonuçlarının alınmasının ve daha sonra da ismi belirtilen avukat ile görüşülmek istendiği anlaşılmaktadır. AYM tarafından yapılan değerlendirmede başvuruçunun vasisine ve avukatına göndermek istediği mektupların tamamen sakıncalı görülmesinin amaçlanan hedefler açısından aşırı, dolayısıyla orantısız olduğu ve bu bağlamda demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.³⁷

cc. Milletvekiline ve Siyasi Parti Genel Merkezine Gönderilmek İstenen Mektuplar

Milletvekillerine yahut siyasetçilere gönderilmek istenen mektuplar genelde yalan yanlış ifadelerin bulunması nedeniyle alıkonulabilmektedir.

Bu kapsamda AYM'nin yaptığı değerlendirmede; yargısal bir karar alma imkânları olmasa bile diğer kişilerden farklı olarak milletvekillerine tanınan yetkiler sayesinde milletvekillerinin, sorunları meclis gündemine ve kamuoyuna taşıyarak sorunlar hakkında bir hassasiyet oluşturabileceği ifade edilmiştir.³⁸ Ayrıca Türkiye

36 ÖZTAN Bilge, *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi Yayınları, 36. Bası, Ankara, 2012, s.522.

37 ARSLAN Mehmet Reşit (3), para. 59.

38 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Kahraman Güvenç, Başvuru No: 2013/2072,

Büyük Millet Meclisi bünyesinde bulunan İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun (Komisyon) da insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve araştırılması konusunda çalışmalar yaptığı,³⁹ Komisyonun yapmış olduğu faaliyetler kapsamında rapor hazırlayarak bunları ilgili makamlarla paylaştığı, Komisyonun faaliyet raporlarının internet üzerinden takip edildiği de belirtilmiştir. Diğer taraftan cezaevinde yaşanan bir takım sorunların siyasetçilerin gündeme getirmesi ile çözülebilmesinin imkân dâhilinde olduğu açık olduğu kabul edilerek hükümlülerin güncel olaylara ilişkin olarak bir takım düşüncelerini siyasetçilerle paylaşma isteğinin olabileceği kabul edilmiştir.

Dolayısıyla bu tür mektuplarda alıkoyma gerekçeleri ile ikna ediciliğin daha kuvvetli olması gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle yalan ve yanlış ifadelerin tek başına alıkoyma için yeterli olmadığı, bu kapsamda mektupta yer alan ifadelerin ne suretle kim üzerinde panik oluşturucu nitelikte olduğu söylenmektedir. Yine basına yansımış güncel bir olayın altının çizilmesinin ne şekilde yalan yanlış ifadelerle konu olduğu açıklanmalıdır.⁴⁰

dd. Gazeteciye Gönderilmek İstenen Mektuplar

Faks yoluyla bir gazetenin yazarına gönderilmek istenen yazıya el konulması nedeniyle haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını içeren bir başvuruda ilgili mektup *“kurum işleyiş ve düzeni ile alakalı çarpıtılmış ifadeler, mesnetsiz suçlamalar ile kurumu töhmet altında bırakan ifadeler”* içerdiği gerekçesine dayandırılarak gönderilmemiş ve cezaevi idaresi, başvuruçunun anılan mektupla devlet kurumlarına karşı kamuoyu oluşturma ve kurumu hedef göstermeye çalıştığı sonucuna varmıştır.

AYM, gazetecilerin yargısal bir karar alma imkânı olmasa da yaşanan sorunları medya vasıtasıyla kamuoyuna taşıyarak cezaevlerinde yaşanan sıkıntılara ilişkin olarak yetkili makamlar nezdinde bir hassasiyet oluşmasına imkân sağlayabileceğini belirterek insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesinde gazetecilik faaliyetlerinin bir etken olabileceğini ifade etmiştir.⁴¹ Bu kapsamda gazetecilik

3/2/2016, para. 47. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 25.07.2017).

39 Kahraman GÜVENÇ, para. 48.

40 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Abdulvahap Kavak, Başvuru No: 2013/7477, 6/10/2015, para. 66. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 19.8.2017).

41 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Ercan Oral, Başvuru No: 2013/3827, 3/2/2016, para. 42. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.8.2017).

faaliyetini yürüten habercilerin Anayasa ve yasalar karşısında yükümlülüklerinin bulunduğu, mektubun içeriğindeki ifadelerin sadece yalan yanlış bilgiler içermesinin alıkoyma için yeterli olmayacağı, aynı zamanda ifadelerin kişi ve kuruluşları paniğe yeltecek nitelikte olduğunu göstermesi gerektiği vurgusu yapılmıştır.⁴²

Bir başka AYM kararında ise bir hükümlünün gazetesinin forum sayfasına göndermek istediği mektubun tamamen alıkonulmasının ölçülülük ilkesine aykırı olduğu belirtilmiştir.⁴³ Yayınevine gönderilmek istenen bir mektubun engellenmesine ilişkin bir başvuruda da; başvurucunun yazdığı diğer mektuplarla bir değerlendirme yapılması nedeniyle ilgili ve yeterli bir gerekçeye yer verilmediği sonucuna ulaşılmış, müdahalenin demokratik bir toplum düzeninde gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.⁴⁴

ee. İnsan Haklarıyla İlgili Kuruluşlara Ve Yöneticilerine Gönderilmek İstenen Mektuplar

Başvurucunun; İnsan Hakları Derneği (İHD) Yönetim Kurulu Başkanına göndermek istediği bir mektupta, cezaevi girişinde çıplak olarak aranmak istendiklerinden, bu uygulamayı kabul etmemeleri üzerine zorla elbiselerinin çıkarıldığından ve insan onuruna yakışmayacak muamelelere, dayığa ve işkenceye maruz kaldıklarından bahsedilmektedir. Bu olayın Adalet Bakanlığına iletilmesi, ilgili dernek tarafından bir heyet gönderilerek konunun araştırılması talebi bulunmaktadır. Olayın AYM'ye bireysel başvuru yoluyla taşınması üzerine AYM yaptığı incelemede söz konusu mektuba el konulmasını gerektirecek boyutta cezaevinde düzeni ve güvenliği tehlikeye sokan özel ve olağanüstü koşulların bulunduğu dair herhangi bir gerekçeye gerek Disiplin Kurulu Başkanlığınca gerekse de İnfaz Hâkimliğince yer verilmediği dikkate alınarak ilgili başvuruda ihlal kararı vermiştir.⁴⁵

Başka bir AYM kararında İHD Genel Merkezine gönderilmek istenen mektuplarda açlık grevine başlandığının belirtilmesinin, muhatap dikkate alınarak cezaevinde sürdürülen açlık grevi eylemine kamuoyunun ilgisini çekme amacı taşıdığı yorumu yapılmıştır. Başvuruya konu kararda

42 Ercan Oral, para. 44.

43 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Musa Kaya (3), Başvuru No: 2013/2350, 14/10/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 8.7.2017).

44 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Kahraman Güvenç (2), Başvuru No: 2013/2260, 4/2/2016, para. 40. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 25.7.2017).

45 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Akif İpek, Başvuru No: 2013/9456, 24/6/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 24.7.2017).

birden fazla mektubun aynı zamanda incelendiği, kabul edilebilir makul gerekliliklerin açıklanmadığı sonucuna varılmış ve bu sonuca varılırken insan hakları alanında faaliyet gösteren bir derneğin muhatap olduğuna dikkat çekilmiştir.⁴⁶ Benzer içerikli bir mektup hakkında daha aynı gerekçelerle ihlal kararı verilmiştir.⁴⁷

ff. Üçüncü Kişilerin Hükümlülere Veya Hükümlülerin Birbirlerine Göndermek İsteddiği Mektuplar

Hükümlülerin birbirine göndermek istediği mektuplar söz konusu olduğunda cezaevleri katı bir yorum sonucunda mektubu alıkoymaktadırlar. Bu konuyla ilgili olarak birçok şikâyetin yapıldığını belirtmek gerekir. Tekrar ifade edilmelidir ki buradaki temel sorun, mektubun gerçekten ele alınıp bir değerlendirmeye tabi tutulup tutulmadığıdır. Örgütsel bağlantıyı devam ettirme saikiyle hareket edildiği varsayımıyla alıkoyma, her zaman doğru sonuca ulaştırmamaktadır. Bu konuda cezaevlerinin el koyma gerekçelerinin genelde birkaç cümle olduğu dikkate alındığında, özellikle infaz hâkimliklerinin gerekçeleri ön plana çıkmaktadır. Bireysel başvuruda dikkate alınan temel husus ise incelenen mektuba özgü herhangi bir değerlendirmenin yapıp yapılmadığı, bu kapsamda şablon ifadelerin kopyala-yapıştır yöntemi kullanılmasıyla şikâyetin sonlandırılıp sonlandırılmadığıdır.⁴⁸

Diğer taraftan mektubun içeriğindeki kimi ifadelerin sakıncalı olduğuna kanaat getirilip okunamaz hâle getirilmesi suretiyle gönderilen mektuplara ilişkin yapılan incelemelerde herhangi bir ihlal kararı verilmemiştir.⁴⁹ Bu durum daha çok cezaevlerinin takdir yetkisi olarak değerlendirilmektedir.

Hükümlülerin almış oldukları cezaların, nedenleri ve niteliği elbette dikkate alınabilir. Ancak bu tek başına alıkoyma için yeterli değildir. Bir hükümlünün, terör örgütü eski liderine yazmış olduğu mektup

46 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Ramazan Vural, Başvuru No: 2013/1148, 7/7/2015, para. 70-73. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.8.2017).

47 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Mustafa Aydın, Başvuru No: 2013/275, 6/10/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.12.2017).

48 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Cumali Karsu, Başvuru No: 2014/971, 19/4/2017. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.12.2017).

49 Bu kapsamdaki bazı başvurular için Bkz. Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları, Turan Günana (2), Başvuru No: 2013/3354, 4/11/2015; Turan Günana (4), Başvuru No: 2013/2720, 5/11/2015; Özkan Kart (2), Başvuru No: 2013/1201, 20/5/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 19.8.2017).

hakkında verilen ihlal kararlarında mektup içeriğindeki hangi ifadelerde suça övgüde bulunduğu gösterilmediği belirtilmiştir.⁵⁰

Hükümlülerin birbirlerine yazmış olduğu mektuplarda açıklık grevine başlanacağından bahsedilmesi alıkoyma için yeterli bir sebep olarak kabul edilebilir. Bu kapsamda cezaevinde asayiş ve güvenliği sağlamanın, 5237 sayılı Kanun'un 298. maddesi kapsamında suç işlenmesinin önlenmesinin yolu ilgili mektubu göndermemek olacaktır.⁵¹

Diğer taraftan gerek yurt içinden gerekse yurt dışından hükümlülere mektup gelebilmektedir. Yurt dışından gönderilen mektuplarda Türkçe dışındaki bir dil ile mektubun gönderilmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda mektubun Türkçe'ye tercüme edilmesi gerekir. AYM üçüncü kişilerin göndermiş olduğu mektuplar yönünden yaptığı değerlendirmelerde; başvuru ile göndericinin kendilerini ayrı bir konuma sokup sokmadığına, bütüncül olarak bakıldığında mektupta kullanılan dilin özelliğine, haberleşmenin içeriğinde şiddeti övücü yahut nefret söylemi içeren yazıların bulunup bulunmadığına bakmaktadır.⁵²

b. Avukatla Telefonla Görüşmenin Engellenmesi Durumu

Cezaevlerinde haberleşme hürriyetinin belirlenmesi açısından kamu makamlarının takdir marjının daha geniş olması bu kurumların niteliği ve amacı bağlamında kabul edilebilir bulunmaktadır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutulan hükümlü ve tutuklular açısından haberleşme hürriyetinin kapsamının her türlü iletişim aracını içermediği söylenebilir. Anayasa'nın 22. maddesi kapsamında hükümlü ve tutuklulara diğer haberleşme araçları ile birlikte telefon ile görüşme imkânı verilmesi hâlinde bu özgürlüğe yapılacak sınırlandırmaların kanunla, meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun şekilde yapılması ve ölçülü olması gerekmektedir.⁵³

50 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları, Zeyni Arat, Başvuru No: 2013/3951, 18/2/2016. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.8.2017).

51 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Veysel Kaplan (4), Başvuru No: 2014/2795, 30/6/2016. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 8.7.2017). Söz konusu olayda başvuru, çeşitli cezaevlerinde bulunan hükümlülere açıklık grevine teşvik edici nitelikte 21 adet faks yollamak istemiştir. Her bir faks ayrı ayrı değerlendirilerek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

52 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararları, Murat Karayel (1), Başvuru No: 2013/9089, 8/9/2015; Murat Karayel (2), Başvuru No: 2013/2125, 16/9/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 19.8.2017).

53 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Mehmet Koray Eryaşa, Başvuru No: 2013/6693, 16/4/2015, para. 55. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 24.7.2017).

5275 sayılı Kanun'un 66. maddesinde haberleşmenin kapsamının telefonla iletişimi de içereceği kabul edilmiştir. Hükümlülerin telefonla ne kadar süreyle konuşabilecekleri gerek Kanun'da gerekse de Tüzük'te belirtilmektedir.

Hükmen tutuklu olan ilgilinin, avukatıyla telefon görüşmesi yapmasına izin verilmemesine ilişkin yapılan bir şikâyette, Anayasa'nın 22. maddesi temelinde Kanun'daki düzenlemeler gereğince güvence altına alınan telefonla görüşme imkânının hükmen tutukluların müdafisi ile görüşmesini de kapsadığı, herhangi bir yasaklayıcı hükmün bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda hükmen tutuklu olan başvurucunun avukatı ile telefonla görüşmesi hususunda yasaklayıcı bir hüküm bulunmamasına rağmen avukatı ile telefonla görüşmenin mevzuatta düzenlenmemiş olması gerekçesi ile haberleşme hürriyetinin engellendiğini vurgulayan Mahkeme, idarenin ortaya koyduğu gerekçenin, Kanun'un 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki açık düzenleme karşısında makul olarak değerlendirilemeyeceğini ve mevcut Kanun hükümleri çerçevesinde hükmen tutuklu başvurucunun avukatı ile telefon vasıtasıyla görüşmesinin engellenebilmesi için yeterli bir yasal düzenlemenin bulunmadığını belirtmiştir.⁵⁴

SONUÇ

Hükümlüler, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak "bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutma" olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler⁵⁵. Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip oldukları haklar sınırlanabilir⁵⁶.

Cezaevlerinde bulunan kişilerin sayıca fazla olmaları ve bununla doğru orantılı olarak gönderilmek istenilen mektupların da cezaevlerinin teknik ve beşeri kaynakları kapsamında bu kurumları

54 Mehmet Koray Eryaşa kararının basın duyurusunun yapıldığı internet adresinden alınmıştır. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/basin/kararlarailiskinbasinduyurulari/bireyselbasvuru/detay/16.html> Erişim Tarihi: 18/1/2018).

55 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Ahmet Temiz, Başvuru No: 2013/1822, 20/5/2015. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.12.2017).

56 Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Turan Günana, Başvuru No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 35. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim: 27.12.2017).

altından kalkılamayacak derecede zorladıkları bilinmektedir. Bu kapsamda anılan mektuplar hakkında, yeterli bir incelemenin yapılması için öngörülen zamanın bulunmaması, nitelikli personelin azlığı, infaz hâkimliklerinin klasik bir mahkeme gibi olmaması, ağır ceza mahkemelerinin iş yükünün fazlalığı nedeniyle itirazları esaslı olarak inceleyememesi vs. nedenlerle mektupların titiz ve kuralına uygun denetimi tam yapılamamakta ve cezaevlerinden sıkça bu konulara ilişkin olarak AYM'ye bireysel başvurular yapılmaktadır. Söz konusu şikâyetler Anayasa'nın 22. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Başvurucular, çoğu zaman bir gelirin ve üzerine kayıtlı mal varlığının bulunmaması gibi sebeplerle ayrıca adli yardım talebinde bulunmaktadır. Bugüne kadar AYM, adli yardım taleplerinin büyük bir kısmını hak arama özgürlüğü çerçevesinde kabul etmiştir. Buna mukabil, sürekli olarak bireysel başvuru yapan kişilerin, bir manada bu hakkı suistimal etme niyetinde olan başvurucuların, başvurusu kabul edilemezlikle sonuçlandığı takdirde başvuru yapılmadan önce yatırılması gereken harcın tahsiline karar verilmektedir.

Herhangi bir hakka müdahale edecek kişinin öncelikle mevzuatla yetkilendirilmesi gerektiği açıktır. Bu kapsamda mektuplara ilişkin denetim faaliyeti için kural olarak Cezaevi Disiplin Kurulları yetkilidir.

AYM, bu kapsamda cezaevi idarelerinin yapacağı değerlendirmelerin kanunilik şartını karşıladığını birçok kararında tespit etmiştir. Bununla beraber, savunması için avukata gönderilmek istenen mektuplar için ayrıksı hükümler bulunduğunu tekrar belirtmek gerekir.

Müdahaleyi yapacak kişi ya da kurumun, müdahale yapma gerekçesi aynı zamanda ilgili ve yeterli olmalıdır. Yani, mektuplar için bu durumu özelleştirecek olursak o mektubun değerlendirildiğine ilişkin bir yorumun ve muhakemenin Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından ya da en azından infaz hâkimliğince gösterilmesi gerekir.

Bu kapsamda gönderilecek mektuplar için muhatabın niteliği öncelikle dikkate alınmalıdır (Örneğin; vasi, gazeteci, milletvekili, avukat, siyasi parti, insan hakları alanında faaliyet gösteren dernekler vs.). Söz konusu kişiler için müdahale yapılırken kullanılan gerekçeler daha kuvvetli olmak zorundadır. Bunun yanında Kanun'un sadece ilgili hükümlerini belirterek mektubun alıkonulması yeterli değildir.

Başvurucunun aldığı cezanın nedeni (terör, suç örgütüne üye olma vs.) tek başına bir mektubun alıkonulması için yeterli değildir. Bu kapsamda mektubun içeriği de dikkate alınmak zorundadır. Söz gelimi,

terör örgütü üyeliğinden ceza alan bir kişinin sağlık sorunları ile ilgili vasisine yazdığı mektubun alıkonulması demokratik toplum düzeninde gerekli değildir.

Mektupların alıkonulması en son çaredir. Kanun'un 68. maddesinin lafzı yorumlanırken Tüzük'ün 123. maddesi de dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda sakıncalı görülen mektupların ilgili kısmı silinerek gönderilme imkânı var ise bu yola başvurulmalıdır. Aynı şeyler, hükümlüye gönderilen mektuplar için de geçerlidir.

Başvurucunun şikâyet ettiği hususlar yaşamına, maddi ve manevi varlığına ilişkin ise (işkence yahut kötü muamele vs.) mektubun alıkonulması daha çok şüphe çekmektedir. Dolayısıyla yalan ve yanlış ifadelerin bulunmuş olması, alıkoyma işlemi için tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda bu yalan ve yanlış bilgilerin paniğe yol açacak nitelikte olduğunu disiplin kurulu veya infaz hâkimliği mutlaka karar gerekçesinde tespitleriyle birlikte açıklamalıdır. Burada muhatabın niteliğinin de dikkate alınmasında yarar vardır.

Mektupta, kurum ve görevlilerini hedef gösterme durumu söz konusu olduğu düşünülüyorsa sadece ilgili yerler silinerek, karalanarak vs. gönderme imkânının bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. Başka bir deyişle mektubun tamamen alıkonulması en son çare olarak düşünülmesi gerekir.

Yine şiddete çağrı veya teşvik ya da açlık grevini içeren ifadelerin mektubun tamamına yayılmış bir şekilde bulunması hâlinde mektubun tamamen alıkonulmasına kararı verilebilir. Ancak muhatabın kim olduğu da önem taşımaktadır. Bu kapsamda hükümlülerin cezaevlerinde bulunma amacından bahsedilebilir. Terör örgütleri ile bağlantısı devam eden kişinin bir başka terör örgütü üyesine ya da sempatizanına göndermek istediği mektubun engellenmesindeki meşru amaçtan, CGTİK'nın 3. maddesi kapsamındaki ıslah amacından bahsedilebilir.

Mektup, Türkçe dışındaki bir dil ile yazılmış ise çevirisinin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, mektubun makul bir gecikmeye maruz kalması başvurucunun katlanabileceği bir yükümlülüktür.

Son olarak haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi durumunda yeniden yargılama yapılmasına gerek görülmediği veya mektubun güncelliğini kaybettiği hallerde, başvurucuya yerine göre 1.500 ila 3.000 TL arasında değişen miktarlarda manevi tazminat verildiğini belirtmek gerekir.

Sonuç olarak AYM, haberleşme hürriyeti kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) koyduğu ilkeler çerçevesinde başvuruları değerlendirmektedir. Ancak bu konuda verilen kararların uygulamayı etkilememesi durumunda söz konusu şikâyetler azalmaksızın artacağı bir vakadır. AYM'ye çalışma konumuz kapsamında yapılan bireysel başvuruları analiz ettiğimizde ortadaki asıl ve temel problemin, sınırlandırma sebeplerine ve amaçlarına uygun olmayan ölçülülük ilkesine uygun olmayan elverişsiz ve orantısız müdahaleler olduğu görülmektedir⁵⁷.

Bireysel başvurunun objektif amacı çerçevesinde verilen kararların sadece bireysel başvuru yapan başvurucuyu değil, aynı zamanda benzer durumdaki diğer kişileri de etkilemesi beklenmektedir. Bu sebeple özellikle cezaevlerince ağır iş yüküne rağmen belirlenen içtihatlar çerçevesinde değerlendirmeler yapılmasının herkesin menfaatine olacağı kanaatindeyiz.

57 Ramazan Onur Karadeniz, s.443.

KAYNAKLAR

Kitaplar ve Makaleler

GÖLCÜKLÜ Feyyaz – GÖZÜBÜYÜK Şeref, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Turhan Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 2002.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, ÖZEN, Muharrem: “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2009, Yıl:67, S.4.

KABOĞLU İbrahim Ö., **Özgürlükler Hukuku**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002.

KARADENİZ Ramazan Onur, “Türk Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarında Tutuklu ve Hükümlülerin Haberleşmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2016, C.20, S.1.

KOÇ Muharrem İlhan – KAPLAN Recep (Editörler), **Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2017.

ÖZTAN Bilge, **Medeni Hukuk’un Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi Yayınları, 36. Baskı, Ankara, 2012.

SEVÜK Handan Yokuş, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu Ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi”, *Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2003, C.VII, S.3-4.

SEVÜK Handan Yokuş, “Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2007, S. 69.

AYM Kararları

<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html>

Genel Kurul Kararları

26/12/2013 tarihli ve E.2013/54, K.2013/161 sayılı kararı.

Bireysel Başvuru Kararları

Abdulvahap Kavak, B. No: 2013/7477, 6/10/2015

Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015

Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015

Cevdet Bayır (2), B. No: 2014/11710, 22/11/2017

Cumali Karsu, B. No: 2014/971, 19/4/2017

Ercan Oral, B. No: 2013/3827, 3/2/2016

- Eren Yıldız, B. No: 2013/ 759, 7/7/2015
Kahraman Güvenç, B. No: 2013/2072, 3/2/2016
Kemal Yiğit, B. No: 2013/1700, 20/1/2016
Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015
Mehmet Reşit Arslan (3), B. No: 2013/1770, 10/3/2016
Murat Karayel (1), B. No: 2013/9089, 8/9/2015
Murat Karayel (2), B. No: 2013/2125, 16/9/2015
Murat Türk, B. No: 2013/9133, 24/3/2016
Musa Kaya (3), B. No: 2013/2350, 14/10/2015
Mustafa Aydın, B. No: 2013/275, 6/10/2015
Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013
Özkan Kart, B. No: 2013/1201, 20/5/2015
Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015
Turan Günana (1), B. No: 2013/3550, 19/11/2014
Turan Günana (2), B. No: 2013/3354, 4/11/2015
Turan Günana (4), B. No: 2013/2720, 5/11/2015
Veysel Kaplan (3), B. No: 2013/2727, 9/3/2016
Veysel Kaplan (4), B. No: 2014/2795, 30/6/2016
Zeyni Arat, B. No: 2013/3951, 18/2/2016

